

Transgressie in die voorstelling van gender in *Die avonture van Wilde Willemientjie* deur Riana Scheepers en Vian Oelofsen

Girlhood and boyhood, at least until quite recently, have often been treated as separate, different and unequal in children's literature (Judy Simons 2009:143).

Henriëtte Loubser, Fakulteit Opvoedkunde, Universiteit van Stellenbosch

Opsomming

Prenteboeke kan kragtige werktuie in die kondisionering van jong kinders wees; ook in die aanvaarding van gestereotipeerde geslagsrolle. Kinders identifiseer met die karakters in storieboeke en vorm so 'n eie opinie oor die self en die wêreld om hulle. Die prenteboek met sy potensiele magte van kreatiwiteit, verbeelding en vryheid kan dus 'n belangrike rol in die ontwikkeling van geslagsidentiteit by klein kinders speel. Ongelukkig is seksisme in kinderboeke steeds aan die orde van die dag en literatuur kan beskou word as die draer van die kultuur van 'n gemeenskap. Manlike karakters word voorgestel as sterk, dapper en slim, terwyl dogters die stil, stadige moederlikes sonder 'n wil van hul eie is. Met hierdie kort studie word daar na die voorstelling van gender in die kinderboek, *Die avonture van Wilde Willemientjie* deur Riana Scheepers gekyk. Dit word kortliks vergelyk met enkele ander voorbeelde uit die genre. Daar word bevind dat in *Die avonture van Wilde Willemientjie*, die protagonis 'n sterk, eiesinnige, slim en assertiewe meisie is. Sy daag die simboliese orde uit deur 'n bykans geslaglose individu te wees. Met hierdie boek bied Scheepers die jong leser 'n humoristiese alternatiewe diskoers tot dominante ideologieë. Deur patrone van klank, herhaling en ritme skep die skrywer 'n alternatief tot en 'n parodie op die dominante kultuur. Dit is my bevinding dat sy die bestaande orde van geslagsvooroordeel suksesvol uitdaag.

Trefwoorde: geslagsvoorstelling; Afrikaanse prenteboeke; stereotipering van geslagsrolle; transgressiewe literatuur; kinderlektuur

Abstract

Transgression in the presentation of gender in *Die avonture van Wilde Willemientjie* by Riana Scheepers and Vian Oelofsen

Picture books can be powerful tools in the conditioning of young children into accepting stereotypical gender roles. Children identify with the characters in the books they have access to and through them the young child constructs an own opinion of the self and the surrounding world. The picture book, with its potential forces of creativity, imagination and freedom, can play an important part in the development of gender roles in small children. Unfortunately sexism in children's books is alive and well and literature can be seen as the transmitter of society's culture. Male characters are portrayed as being the strong, brave and clever ones, while the girls are quiet, slow and motherly, with no will of their own. With this short study I looked at the presentation of gender in Riana Scheepers's *Die avonture van Wilde Willemientjie*. After comparing it with 20 other books in this genre, I found that in *Die avonture van Wilde Willemientjie*, the protagonist is a willful, strong, clever and assertive little girl. She challenges the symbolic order by being an almost sexless individual. It is my opinion that Scheepers offers the young reader a humorous alternative discourse to dominant ideologies with this book. Through patterns of sound, repetition and rhythm, she creates an alternative and parody on the dominant culture. She successfully challenges the existing order of gender bias.

Key words: gender presentation; Afrikaans picture books; sex-role stereotyping; transgressive literature; children's literature

1. Inleiding

Teen die tyd dat 'n kind skool toe gaan, het hy of sy al 'n goeie idee oor eie geslagtelikheid gevorm. Kenners van vroeëkindontwikkeling reken dat kinders normaalweg vroeg reeds hulle aanames oor die rol van die vrou en van die man in die samelewing maak. Deur van kleins af met boeke te doene te kry, word kinders al in die voorlees-stadium met karakters, wat die gemeenskap verteenwoordig, gekonfronteer. Dit is dan te verstane dat voorstelling van gender in kinderboeke 'n beslisde invloed op die vorming van hierdie persepsies kan hê.

Volgens Roberta Seellinger Trites het feminisme deur die jare reeds 'n beduidende impak op kinderliteratuur gemaak. Met die vroue-beweging in die sestigerjare is jong lesers onderwerp aan "heavy-handed indoctrination into gender roles" (Seellinger Trites 1997) en dit is toe dat die vroulike karakters in kinderboeke begin staal wys het. Dit is my hipotese dat Suid-Afrikaanse kinderboekskrywers en -illustreerders al meer geneig is om die uitdaging te aanvaar en subversief met die voorstelling van geslagsrolle in kinderlektuur om te gaan. Bestaande norme word uitgedaag en vroulike karakters neem sterker leiersrolle aan. Daar moet egter gewaak word teen die verleiding om van vroue surrogaat-mans te maak.

In 'n steekproef is altesaam 20 prentebouke, tussen 2001 en 2010 gepubliseer, gebruik om met *Die Avonture van Wilde Willemientjie* (2006) te vergelyk. Hierdie prentebouk deur Riana Scheepers en Vian Oelofsen is vir my 'n uiters geslaagde voorbeeld van gendervoorstelling. Die monsterbouke is lukraak van die rakke van die Opvoedkunde Biblioteek en die ISKEMUS-versameling van die Universiteit van Stellenbosch, gehaal. In 'n inhoudsontleding (gegrond op die metode van Stephanie LaDow (1976), soos gebruik in Gooden & Gooden 2001) van hierdie kinderboeke, gemik op ouderdomme 3 tot 8 jaar, is daar na die teks en ook na die illustrasies gekyk. In 'n gedragsontleding van karakters, is gebruik gemaak van 'n vereenvoudigde model van Williams, Williams, Vernon en Malecha (1987). Al die bouke is in die teikentaal, Afrikaans geskryf (sommige in Afrikaans vertaal) en is verteenwoordigend van soortgelyke prentebouke waartoe Suid-Afrikaanse kinders toegang het. Die onderwerp-areas waarna gekyk is, is voorkoms, bykomstighede, aktiwiteite, rolle, taalgebruik, asook die geslag van karakters.

2. Gendervoorstelling in die kinderboek

Die voorstelling van vroulike protagoniste as sterk van gees en liggaam en met hope wilskrag, kan binne kinderliteratuur as positiewe rolmodelle vir dogters én seuns dien. Wat egter die meeste beïndruk van 'n literêre werk vir die jeug, is 'n boek waarin die karakters nie geslagsgebonde is nie. Hiermee word bedoel dat elke individuele karakter voorgestel word as méns en waar gender 'n ondergeskikte rol speel. Dit is naamlik bouke wat dit regkry om manlike en vroulike karakters as gelykes te laat groei, sodat elke individu optimaal ontwikkel binne sy eie geslagsidentiteit, sonder om sy of haar manlikheid of vroulikheid prys te gee. Om dit reg te kry, bly egter 'n uitdaging. Jeuglektuur behoort kinders aan die dink te sit oor gestereotipeerde geslagsrolle en – verwagtinge.

Bo en behalwe sy vele ander waardes, is die kinderboek ook 'n sosialiseringsmeganisme waardeur tradisionele waardes van 'n gemeenskap van geslag tot geslag oorgedra word (Gooden en Gooden 2001:1). Navorsing in die buiteland het bevind dat genderstereotipering steeds 'n gegewe in hedendaagse kinder- en jeuglektuur is. Navorsers is dit is ook eens dat seksisme in kinderboeke die ontwikkeling van 'n geslagsidentiteit by jong kinders kan beïnvloed.

Volgens Ya-Lun Tsao (2008) aanvaar kinders sekere gedragspatrone as deel van hulle sosialiseringsproses en identifisering met ander. Dikwels is hierdie gedrag gendergeöriënteerd. Die ontwikkeling van 'n geslagsrolidentiteit is belangrik vir die kind se vorming van selfpersepsie. Wanneer literatuur dan nou beskou kan word as vrugbare teelgrond vir genderstereotipering, kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die genre

van kinderliteratuur en spesifiek prenteboeke, voortdurend kinders se beskouing van geslagtelikheid kan beïnvloed. Hulle word immers blootgestel aan karakters waarmee hulle kan identifiseer en aan wie hulle hul eie optrede, aanvaarding of verwerping van aksies, asook eie gevoelens of emosies kan meet. Sodoende konstrueer die kind 'n eie opinie oor die self en die wêreld (Tsao 2008:108).

Deur middel van beelde/illustrasies en taal word die kultuur van die gemeenskap oorgedra. Kinderliteratuur is dus 'n belangrike komponent in die totale opvoedingsproses van jong kinders; spesifiek dan ook met betrekking tot geslagsrolle. Manlike karakters word dikwels voorgestel as aktiewe, slim, dominante individue met goeie beroepe, terwyl vroulike karakters voorgehou word as passief, die ewige slagoffers, emosioneel, lomp, 'n bietjie dom, die moederlike allesgedogendes en nie-werkend. 'n Vroulike karakter wat aggressief voorgestel sou word, kan beskou word as onnatuurlik aangesien sy veronderstel is om sag en troetelend te wees (Oulton 2010:211). Hierdie soort vooroordeel in 'n kinderboek kan gendergestereotipeerde denke by die kind aanmoedig.

Geslagsrolle vervat die voorgeskrewe gedrag wat die gemeenskap aan kinders leer met betrekking tot wat sogenaamde aanvaarbare optrede vir seuns en dogters is (Shaw in Gooden en Gooden 2001). Dit is hier waar genderrolle beslag in genderstereotipering kry. Aangesien kinders nie blote passiewe waarnemers is nie, ontwikkel hulle binne die heersende struktuur of orde. Hulle neem die omringende wêreld waar en ontwikkel 'n stel reëls waarvolgens daar geleef behoort te word. Een van die mees kritieke areas van die leerervaring van jong kinders is genderontwikkeling en dit is juis hier waar die prenteboek met sy potensiële kragte van kreatiwiteit, verbeelding en vryheid 'n enorme rol kan speel. Dit is teen die agtergrond van 'n streng en rigiede geslagtelike samelewing dat prenteboekkarakters hulself bevind. Dit is dan ook binne hierdie gestereotipeerde milieu waar die karakters op so 'n wyse uitgebeeld moet word, dat kinders hulle as subversief en opwindend kan beleef. Dan sal die lesers vasgenaël bly en karakters as boeiend ervaar.

Tog reken Judy Simons "the deliberate disordering of gender identities in modern children's literature has not, of course, rendered more traditional representations of gender obsolete" (2009:157). Volgens haar handhaaf sommige baie gewilde kinderboeke, soos die Narnia-reeks van C.S. Lewis, steeds baie konserwatiewe geslagsvoorstelling. Sy reken ook dat die gewildheid van hierdie boeke juis kom vanweë die sosiale konserwatisme daarin vervat.

Die bevrydende rol van goeie, ondubbelsinnige genderoorskryding in prenteboeke kan egter nie ontken word nie. Dit bly 'n manier waarop kinders toegang tot 'n (hopelik) avontuurlike transgressie van bestaande sosio-kulturele nosies kan kry.

3. Genderuitbeelding in 20 Afrikaanse kinderprenteboeke sedert 2000

'n Totaal van twintig boeke is voor-die-voet van die biblioteekrakke geneem en bestudeer. Daar is gebruikgemaak van 'n vereenvoudigde koderingskaart soos belendgestel deur La Dow (1976). Elke blad van elk van die boeke is ontleed en wel vir hoofkarakter(s), vroulike en manlike illustrasies, boeke waarin vroulike en manlike illustrasies voorkom, asook neutrale illustrasies. Illustrasies op die voor- en agterblaaie van boeke is buite rekening gelaat. Voorts is daar ook gelet op geslagsbenoeming in die titels van die boeke. Die bevindinge word hieronder in Tabel 1 voorgestel.

TABEL 1
Geslag van hoofkarakter(s)

Kategorie	Hoofkarakter	Benoeming in titel	TOTAAL
Vroulik	12	12	24
Manlik	5	2	7
Albei geslagte	2	1	3

Neutraal	1	5	6
----------	---	---	---

Heelwat meer vroulike (diere is hier ingesluit) as manlike hoofkarakters is in die twintig prentboeke gevind. In twee van die boeke word albei geslagte as hoofkarakters ingespan. Slegs een van die boeke het nie 'n manlike of 'n vroulike hoofkarakter nie en vyf van die boeke het geen geslagsbenoeming in die titel nie. Hierdie boeke word dus as neutraal geag.

By die analise van die illustrasies in hierdie twintig monsterboeke, is daar weer van 'n vereenvoudigde vorm van La Dow (1976) se model gebruikgemaak. Soos reeds genoem, is buiteblaaie nie in aanmerking geneem nie, slegs die belangrikste karakters en hulle aktiwiteite is op elke bladsy van elk van die boeke bestudeer. Waar daar geen geslag vasgestel kon word nie (hoofsaaklik by die voorstelling van diere) is hierdie illustrasies as neutraal beskou.

TABEL 2
Illustrasies:
Sigbaarheid van manlike & vroulike karakters

Kategorie	Getal illustrasies
Slegs vroulik	47
Slegs manlik	53
Albei geslagte	229
Neutraal	16
TOTAAL	345

Wat die illustrasies betref, is die verteenwoordiging van slegs vroulike en slegs manlike karakters in die jongste Afrikaanse prentboeke dus redelik gelyk en dus heel bevredigend. Albei geslagte word goed in hierdie boeke verteenwoordig. Alhoewel die hoofkarakters in die meerderheid gevalle vroulik is, is die teenwoordigheid van manlike karakters wel duidelik sigbaar. Waar 'n hoofkarakter byvoorbeeld vroulik is, word vergoed deur die aanbieding van 'n aantal manlike medekarakters. Verblydend is die groot getal illustrasies waar beide geslagte in uitgebeeld word. In sestien illustrasies bly die geslag van die diere onbepaald.

Vervolgens is gekyk na die optrede, eienskappe en die aard van taalgebruik van hoof- en belangrikste medekarakters. Hierdie lys van gedragspatrone is geskoei op die model soos voorgestel deur Williams e.a. (1987).

TABEL 3
Gedrag, houding en taalgebruik van hoofkarakters & belangrike mede-karakters

	Vroulik	Manlik
Afhanklik	3	2
Onafhanklik	4	5
Kompeterend	4	2
Onderdanig	3	2
Assertief/Sterk wil	14	3
Ondersoekend	6	3
Kreatief	10	2
Vertroetelend	4	7
Aggressief	3	7
Emosioneel	4	8
Aktief	13	11
Passief	2	1
Reddend/Beskermend	3	12
Dienslewerend/Behulpzaam	10	3

Tradisionele optrede/rol	10	13
Nie-tradisionele optrede/rol	9	6

Uit bostaande tabel kan afgelei word dat vroulike karakters heelwat meer assertief is en met 'n baie sterk eie-wil uitgebeeld word. Hierdie aanname word telkens deur beide gedrag en taalgebruik van karakters gesteun. Tog word hulle steeds meer dienslewerend en behulpsaam as manlike karakters aangebied. Hulle is ook heelwat meer kreatief as manlike karakters. Manlike karakters tree op hul beurt baie meer beskermend en reddend as vroulike karakters op. 'n Interessante gegewe is dat manlike karakters oor die algemeen heelwat meer vertroetelend en emosioneel as vroulike karakters oorkom. Manlike karakters tree egter steeds meer aggressief as vroulike karakters op. Dit blyk ook dat vroulike karakters as meer ondersoekend en weetgierig voorgestel word. Wat eienskappe soos afhanklikheid, onafhanklikheid, kompeterende optrede, aktiwiteit en passiwiteit betref, is daar geen noemenswaardige verskil in optrede van teenoorgestelde geslagte nie. Interessant is ook dat daar nie 'n beduidende verskil tussen tradisionele en nie-tradisionele rolle van die verskillende geslagte gevind is nie. Manlike karakters word slegs enkele kere as meer tradisioneel voorgestel, terwyl vroulike karakters as eeffe minder tradisioneel uitgebeeld word.

Die stelling kan dus gemaak word dat, uit die klein steekproef van twintig verteenwoordigende boeke, tot die gevolgtrekking gekom kan word dat Suid-Afrikaanse prentboekskrywers en -illustreerders sedert 2001 die geslagte 'n heel gelyke kans gun. Alhoewel daar meer vroulike hoofkarakters in die boeke gevind is, word gendervoorstelling op so 'n wyse benader, dat dit stereotipering van geslagsidentiteit redelik suksesvol teenwerk.

4. Gendervoorstelling in *Die avonture van Wilde Willemientjie*

Met haar pragtige debuutprentboek, *Die avonture van Wilde Willemientjie* (2006), loods Riana Scheepers 'n humoristiese aanslag op die bestaande orde van geslagsbevooroordeeling. Deur patrone van klank, herhaling en ritmes skep Scheepers 'n alternatief vir en 'n parodie op die dominante kultuur. Scheepers wend die magiese krag van die verbeelding aan waardeur Willemientjie gender transgresseer. 'n Inhoudsanalise van die soort aktiwiteite waarmee dié karakter haar besighou, toon geen beperkinge op haar optrede nie, daar is niks wat sy nie kan doen nie. Sy is die hoofkarakter in die storie, 'n sterk, potente, magtige en aktiewe vroulike protagonist.

Wanneer hierdie boek vergelyk word met die bevindinge in Tabel 1, kan daar dus bloot genoem word dat die geslag van die hoofkarakter in hierdie boek, vroulik is.

Met sy illustrasies ondersteun Vian Oelofse hierdie nosie van oorskryding. Willemien dra broeke én rokke. Haar hare is wild en woes, maar met 'n strik, al is dit dan 'n klein slangetjie, daarin gebind. Haar optrede is soms konvensioneel, vroulik, maar die meeste van die tyd is dit uitdagend en grensloos assertief. Hierdie voorstelling verleen aan die karakter 'n aura van androgeniteit. Sy is 'n meisie, maar haar optrede is feitlik geslagloos. Dit is deur hierdie skep van geslagsongebonde karakters, dat moderne skrywers en illustreerders heersende patriargale strukture kan uitdaag.

'n Vergelyking van *Die avonture van Wilde Willemientjie* met die bevindinge in Tabel 2 is soos volg:

Kategorie	Getal illustrasies in die boek
Slegs vroulik	14
Slegs manlik	3
Albei geslagte	35
Neutraal	9
TOTAAL	61

Met hierdie vergelyking kan gesien word dat daar heelwat meer illustrasies van albei geslagte per bladsy is as wat daar enkelgeslag-tekeninge is. Hierdie bevinding vergelyk goed met die bevindinge in die monsterboeke. Aangesien die hoofkarakter in hierdie boek vroulik is, is die voorkoms van slegs-vroulike-illustrasies soos te verwagte heelwat hoër as dié van slegs-manlik. Die neutrale sketse is, soos voorheen ook aangedui, waar die geslag van diere onbepaald is.

In vergelyking met Tabel 3, is bevind dat Willementjie onafhanklik, uiters kompetierend, assertief en sterk van wil is. Sy is ondersoekend, kreatief en baie aktief. Soms is sy sommer behoorlik aggressief en haar optrede is dus totaal en al nie-tradisioneel. Reeds van die begin af, is Willementjie anders as die norm. Sy weier om hulpeloos te wees en wil nie rondgedra word nie: "As ek 'n baba wil wees, sal ek daarvoor vra!" Wanneer haar grootouers kom kuier, neem sy 'n bewustelike besluit om "die grootste skat" en so "soet soos stropies" te wees. Willemien oortree patriargale posisionering deur te besluit wanneer sy "behoorlik" wil optree en wanneer nie (Parsons 2004:148). Volgens aanvaarde norme is die meisie se optrede 'n "sonde" teen die bestaande orde. Met in ag neming van Tabel 3, is die volwassenes in haar lewe (manlike sowel as vroulik) verteenwoordigend van 'n diepe inbedding in die simboliese orde en hulle wil aan haar voorskryf hoe sy moet optree en wie sy moet wees. Hierdie sekondêre karakters in die boek verteenwoordig 'n kollektiewe onthutsing oor transgressiewe gedrag.

Willementjie omring haar met gevare. Potensieël gevaarlike diere soos leeus, slange en skerpioene is haar vriende. Sy weier om opgepas te word, in stilte te ly of die slagoffer te wees. Sy is boon-op enige skurk se moses en dit is grootliks met intelligensie, humor, 'n gelag en vindingrykheid dat sy uit moeilike situasies kom.

Deel van die oorskrydingstegniek van Scheepers is die Bakhtiniaanse suggestie van 'n soort bevrydende karnavaleske waar "mens en dier" op die note van Willementjie se orkes feesvier en selfs die dominee met die "stoetbul as sy chick" die dansbaan betree. Dieselfde subversiewe humor blyk ook waar die skurk "bollie in sy broek" van skrik as Willemien en haar diere-trawante sy ondergang beplan en ook weer so wanneer die jagter met 'n vag ystervarkpenne in sy agterstewe wegvlug. Hierdie soort 'onder-die-belt' humor vind bowendien groot byval by kinders van albei geslagte.

Die Avonture van Wilde Willementjie kan 'n verteenwoordiger in die Afrikaanse tradisionele kanon wees van subversiewe tekste en prentboeke vir jong kinders. Anders as om bloot patriargale waardes te reflekteer en te reproduseer, kan karakters grense van "geslagsbehoorlike" gedrag verskuif en as alternatief tot die simboliese orde dien (Parsons 2004:137).

Dit kan enersyds Scheepers se intensie wees om met hierdie boek binêre genderkonstruksie te ontwrig en om nuwe moontlikhede vir vroulike karakters in kinderboeke te oorweeg. Daar kan andersyds ook aangevoer word dat *Die avonture van Wilde Willementjie* slegs 'n blote ommekeer van genderrolle is en dat hier geen sprake kan wees van 'n feministiese teks nie. Die alternatiewe voorstelling van die vroulike karakter kan miskien eerder gelees word as 'n parodie van bestaande strukture as wat dit bemagtigend is en kan dus nie werklik stereotipes uitdaag nie. Hier kan genoem word dat die karakter van Sannetjie muis vasgevang is in 'n stereotipiese posisie. Pragtig en fyntjies, op die punte van haar tone, kan sy gesien word as 'n struikelblok in die protagonis se vordering tot onafhanklikheid (Parsons 2004:148). Hierdie karakter kom egter maar enkele kere aan bod. As teenargument kan aangevoer word dat Willementjie se pa sogenaamd vroulike kwaliteite openbaar deur sagsinnig en met 'n pienk hemp aan, sy dogter te vertroetel en dat hy hierdeur sy vroulike kant omhels. Individue in die boek het duidelike persoonlikhede, ongeag hulle geslag en dit is wat 'n werk transgressief tot die algemeen-aanvaarbare kulturele boodskap maak.

5. Slot

Afrikaanse kinderboeke is geredelik beskikbaar in Suid-Afrika. Alhoewel alle ouers miskien nie met dieselfde mate van entoesiasme boeke aankoop nie, maak kinders tog vroeg reeds met storieboekkarakters kennis. Prentebouke kan dus beskou word as 'n toeganklike kulturele bron waardeur kinders sin kan maak van geslagtelikheid. Dit bied geleenthede vir bekendstelling aan opvattinge en beskouinge wat moontlik van hulle s'n verskil en gender is waarskynlik die mees basiese dimensie waarin kinders hulle sosiale omgewing kan observeer en waarbinne hulle kan besluit waar hul inpas. Geslagtelikheid beïnvloed die wyse waarop jong kinders met mekaar omgaan en ook hoe hulle hulself evalueer. Dit wil voorkom asof Suid-Afrikaanse skrywers en illustreerders groterwordende sensitiwiteit ten opsigte van die veranderende rol van die vrou en meisie in die samelewing toon. By die keuse van 'n boek, behoort ouers en onderwysers spesifiek te let op goed geskrewe boeke waarin individue as duidelike, goedgeronde karakters met definitiewe persoonlikhede uitgebeeld word. Dit is belangrik dat karakters gemeet word aan hulle prestasies en nie op grond van geslag beoordeel word nie en meisies behoort nie alewig uitgebeeld te word as die swak en brose vat nie (Tsao 2008:113).

Met die bestudering van die 20 monsterboeke, is die vermoede reeds bevestig dat onlangse prentebouke vir Suid-Afrikaanse kinders grense laat vervaag. Daar is 'n duidelike wegbeweeg van genderstereotipering en die voorstelling van geslag wil ondergeskik aan die verhaal/illustorasies blyk te wees. In *Die Avonture van Wilde Willemientjie* word die oorskryding van grense verder gevoer. Genderkonstruksie word omvergewerp deur die beklemtoning in hierdie prentebouk dat vroulike protagoniste 'n vryheid van keuse kan hê, van waarde kan wees sonder dat voorkoms tel en bemagtig kan word ongeag geslag. Met hierdie werk bied Scheepers dus aan jong lesers 'n humoristiese, dog belangrike toegang tot 'n alternatiewe diskoers om dominante ideologieë uit te daag.

Bibliografie

- Baker, D. F. 2006. What we found on our journey through fantasy land. *Children's Literature in Education*, 37:237–51.
- Bester, A. 2005. *Reënboogfeetjie se ongeluk*. Menlopark: Fantasi.
- Clapp-Itnyre, A. 2007. Battle on the gender homefront: depictions of the American Civil War in contemporary young-adult literature. *Children's Literature in Education*, 38:153–61.
- Daly, N. 2008. *Elsa en die watsenaampie*. Johannesburg: Pan Macmillan.
- . 2006. *Zanzibarstraat*. Pretoria: Lapa.
- De Villiers, L. 2001. *Elsie soek 'n strooihoed*. Pretoria: Lapa.
- . 2004. *My sussie se tande!* Pretoria: Lapa.
- Dijkstra, L. 2003. *Muisie, my meisie*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Fearnley, J. 2008. *Miemie in die middel*. Pretoria: Lapa.
- Fourie, C. 2007. *Stories met stertjies*. Pretoria: Protea Boekhuis.
- Gooden, A.M. en Gooden, M.A. 2001. Gender representation in notable children's picture books: 1995–1999. *Sex Roles: A Journal of Research*, 45(1/2):89–98.
- Goodwin, P (red.). 2008. *Understanding children's books: a guide for educational professionals*. Los Angeles: Sage.

- Hamilton, M., Anderson, D., Broaddus, M. en Young, K. 2006. Gender stereotyping and under-representation of female characters in 200 popular children's picture books: a twenty-first century update. *Sex Roles*, 55:757–65.
- Hamilton, R. 2008. *As ek jy was*. Pretoria: Lapa.
- Hartman, W. 2007. *Nina en die eendjie*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Hendriks, M. 2004. *Makwelane en die krokodil*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Jackson, S. en Gee, S. 2005. "Look Janet", "No you look John": constructions of gender in early school reader illustrations across 50 years. *Gender and Education*, 17(2):115–28.
- Jacobs, J. 2009. *Bertus soek 'n boek*. Pretoria: Lapa.
- Jaff, S. 2005. *Die avonture van Lula die koei wat anders was*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- LaDow, S. 1976. *A content-analysis of selected picture books examining the portrayal of sex-roles and representation of males and females*. East Lansing, MI: National Centre for Research on Teacher Learning.
- Maartens, M. 2002. *Die baba luister*. Pretoria: Lapa.
- Maartens, W. 2005. *Lena se bottelboom*. Pretoria: Lapa.
- Magona, S. 2006. *Die heel, heel lekkerste kos!* Kaapstad: Tafelberg.
- Melling, D. 2010. *Dirk soek 'n drukkie*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Oulton, C. W. de L. 2010. Child sacrifice and crisis of gender in Mary Cholmondeley's major fiction. *English Literature in Transition*, 35(2):204–18.
- Parsons, L.T. 2004. Ella evolving: Cinderella stories and the construction of gender-appropriate behavior. *Children's literature in Education*, 35(2):135–54.
- Quarmby, K. 2008. *Freya Fiemies*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Scheepers, R. 2006. *Die avonture van Wilde Willemientjie*. Kaapstad: Tafelberg.
- Seelinger Trites, R. 1997. *ABR*. November/December, 19(1).
- Simons, J. 2009. Gender roles in children's fiction. In Grenby en Immel (red.). 2009.
- Tsao, Y. 2008. Gender issues in young children's literature. *Reading Improvement*, 45(3):108–114.
- Van Baalen, T. 2009. *Aspris-krokkedis*. Pretoria: Lapa.
- Van der Vyver, M. 2006 *Mia se ma*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Williams, J.A., M.C. Williams, J. Vernon en Malecha, K. 1987. *Sex role socialization in picture books : an update*. Nebraska: Sociology Department University of Nebraska.